

VVV i-punt Willemstad
Lantaardijk 12
4794 SP Willemstad
www.vvmoerdijk.nl

Oorlogsschade in Moerdijk

Moerdijkbruggen 1944

Colofon

Uitgave: mei 2017

Uitgever: Gezamenlijke heemkundige kringen, Gemeente Moerdijk

Bronnen en foto's: Beeldbank Rijkswaterstaat, Liberationroute.nl, Canon van Moerdijk, Heemkunde Moerdijk, Heemkundekring Zevenbergen, Willem van Dranen.

Mede mogelijk gemaakt door: Gemeente Moerdijk

Ontwerp: ik-ook.nl

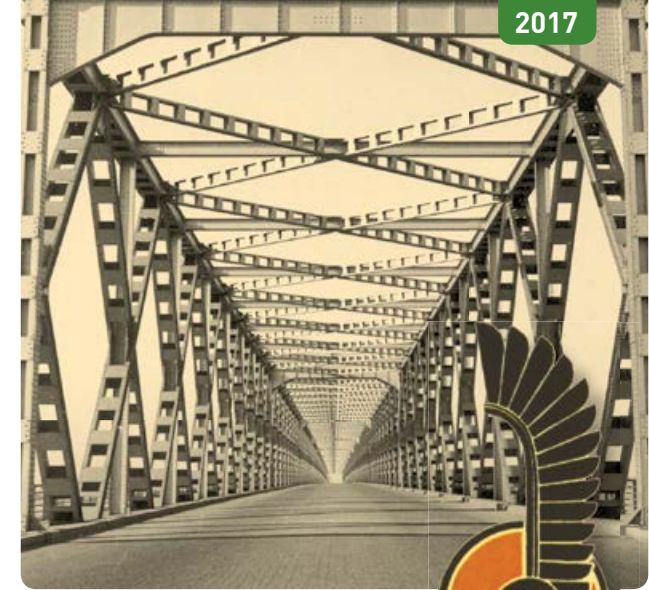
Redactie: Willem van Dranen

Bij de samenstelling van deze flyer is uiterste zorgvuldigheid betracht. De redactie kan geen verantwoordelijkheid nemen voor eventuele onjuistheden.

1^e POOLSE DIVISIE

fietsroute 29 kilometer

2017

In het spoor van
de Geallieerde bevrijders
van Noordwest-Brabant

Dit is een van de fietsroutes die zijn uitgezet ter herinnering aan de bevrijding van Noordwest-Brabant in november 1944. Dit gebied komt nagenoeg overeen met de huidige gemeente Moerdijk.

De naamgeving is afkomstig van de 1e Poolse Pantserdivisie die, onder leiding van Generaal Maczek, het oostelijk deel van de Brabantse Westhoek heeft bevrijd.

De route start in Zevenbergen-centrum. Parkeren kunt u op de parkeerplaats aan het eind van de Zuidhaven, vóór restaurant Tumis. Volg daarna aan het eind van de Zuidhaven het fietspad naar knooppunt **37** en vervolgens naar knooppunt **38**. Opmerking: knooppunt **37** maakt ook deel uit van de Timberwolf fietsroute.

U bevindt zich op de Achterdijk. Vanaf knooppunt **38** volgt u de route naar knooppunt **40** en vervolgens naar knooppunt **57**. U fietst nu op de Hoge Zeedijk.

← Messerschmitt Bf109

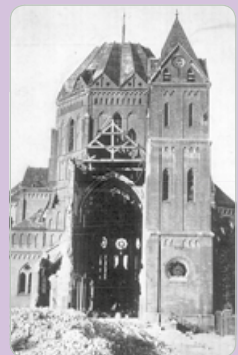
Neergekomen Duitse vliegtuigen **1**

Hier vlakbij zijn in de eerste oorlogsdagen in mei 1940 tenminste drie Duitse vliegtuigen neergekomen. De locaties zijn min of meer bekend en aangegeven op een crash-kaart die is te zien bij de heemkundige kringen in de gemeente Moerdijk. Een informatiebord is nog niet voorzien.

De Hoge Zeedijk kruist de A16 en het spoor via een viaduct. Vanaf knooppunt **57** volgt u de route naar knooppunt **58**.

Zevenbergschen Hoek **2**

Het dorp Zevenbergschen Hoek heeft zowel in 1940 en in 1944 flink wat schade opgelopen. In mei 1940 als gevolg van beschietingen tussen de Duitsers en Franse verdedigers en in november 1944 door vuurgevechten tussen de Duitsers en de 1e Poolse Pantserdivisie.

De Sint Bartholomeuskerk (net iets voorbij de rotonde, aan het Kerkplein) werd in beide strijdgevechten zodanig beschadigd dat de kerk in 1948 is herbouwd.

← De Sint Bartholomeuskerk anno 1944

Na de kern van Zevenbergschen Hoek komt u in het buurtschap Blauwe Sluis. Ga in Blauwe Sluis bij knooppunt **58** een klein stukje richting knooppunt **62** en dan linksaf de Keizersdijk op. De Keizersdijk gaat over in de Kruisstraat. Vervolg deze straat en ga bij de rotonde rechtdoor tot aan de Nieuwlandsedijk. Ga op de Nieuwlandsedijk linksaf.

U bevindt zich nu op de fietsroute van knooppunt **21** naar **90**. Bij dit laatste knooppunt volgt u de route naar knooppunt **12**, dit is de Zwaluwsedijk.

Tankversperring **3**

Als u een eindje langs de dijk hebt gefietst ziet u aan weerszijden van de weg grote betonnen blokken staan. Dat zijn restanten van een tankversperring, aangelegd door de Duitsers en bedoeld om vijandelijke tanks tegen te houden.

Een eindje naar het zuiden, bij de Dirk de Botsdijk, ziet u nog meer van die betonblokken liggen. De beide tankversperringen waren op elkaar aangesloten met een, niet meer zichtbare, tankgracht. Die is gegraven door dwangarbeiders van het 'concentratiekamp' in het dorp Moerdijk.

Bunker **4**

Net voor het viaduct onder de spoorbaan bevindt zich aan de rechterkant een bunker, type 621. Die is gebouwd door de Duitsers in de jaren 1943-1944 ter beveiliging van de Moerdijkbruggen. Hiervoor is gebruik gemaakt van dwangarbeiders uit het hiervoor genoemde 'concentratiekamp'.

Oude Moerdijkbrug **5**

Net voor de verkeersbrug ziet u rechts op de dijk een monument ter herinnering aan de oude verkeersbrug over het Hollandsch Diep. Die brug is tevergeefs gebombardeerd door Nederlandse bommenwerpers op 13 mei 1940.

In november 1944 hebben de Duitsers, na terugtocht van hun troepen in West-Brabant, de verkeersbrug en spoorbrug opgeblazen. De oude verkeersbrug is in 1945 herbouwd en in 1978 vervangen door de huidige brug.

Vervolg uw route vanaf knooppunt **12** naar het dorp Moerdijk en knooppunt **39**

Luisterplek **6**

Na het binnenrijden van het dorp Moerdijk ziet u op de Steenweg rechts een zogenoemde Luisterplek, een onderdeel van Liberation Route Europe. Draai het wiel en u hoort het verhaal van zuster Cornelia.

Klokkenstoel **7**

Naast de Luisterplek staat een Klokkenstoel, een monument dat herinnert aan de bevrijding van het dorp door troepen van de 1e Poolse Pantserdivisie in november 1944. De klok en de klepel zijn gevonden in de kelders van de R.K. kerk in Moerdijk.

Dorp Moerdijk **8**

Rond het dorp Moerdijk is hevige strijd geleverd, zowel in mei 1940 als in het najaar van 1944. Tijdens de meidagen van 1940 zijn nogal wat Duitse vliegtuigen neergekomen. Vijf daarvan zijn op de crashkaart Westhoek van Brabant aangegeven; herdenkingspanelen zijn nog niet voorzien.

Van 1943 tot februari 1944 hebben de Duitsers een zogenoemd 'Aussenkommando' gevestigd in het dorp. Dat was een klein soort 'concentratiekamp' als dependance van het kamp in Vught. De dwangarbeiders waren deels Joden en deels politieke gevangenen. Ze werden onder erbarmelijke omstandigheden tewerkgesteld aan verdedigingsinstallaties in de omgeving van het dorp.

In de herfst van 1944 kwam Moerdijk (weer) in de frontlinie te liggen. De Poolse 1e Pantserdivisie heeft om vrijwel elk gebouw hevige strijd moeten leveren. Op 9 november werden de Duitsers over de Moerdijkbruggen naar het noorden gejaagd.

→ Poolse bevrijders in Moerdijk

Vervolg de route naar knooppunt **39**. U rijdt door de Grintweg en komt op de Johan Willem Frisostraat terecht. Vóór de brug naar het industrieterrein gaat u linksaf, de Roodevaart op. Later wordt dat de Koekoekendijk en die blijft u volgen via knooppunt **38** naar knooppunt **37** en dan een klein stukje richting knooppunt **36**. Volg daarna het routebordje 'centrum' terug naar de parkeerplaats aan de Zuidhaven. Opmerking: knooppunt **37** maakt ook deel uit van de Timberwolf fietsroute.

U bent nu terug in Zevenbergen en aan het einde van uw fietsroute.